

μοῦ ἔστειλε μιὰ « Ἀθηναί », ὅπου ὁ Ἐποῦ (μαλλιαρικά Πῶπ) ξαναπερίγραφε τὸ ἐπεισόδιο καὶ ἔκραζε σὰ νικηφόρος πετεινὸς τὴν χαρὰ του, ἐπαινώντας τὸν Ἑλληνικὸ Λαὸ κτλ. Μὰ δὲς τί περίεργο! πῶς τὰ φέρνει ὁ διάβολος! Γυρνώντας τὸ πρῶτο κατεβατὸ, ἔπεσε τὸ μάτι μου σ' ἓνα ἄρθρο ὑπογραμμένο « Κοινοβουλευτικὸς », ὅπου παρατήρησα ἓνα φοβερὸ ἐξάφελμο τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ! Συγκριτικὰ του, ὅσα σαίρνει ἡ σκούπα δὲν εἶναι τίποτα. Ἄν ἔθελα νὰ ξεδιχθῶ, δὲν εἶχα παρὰ ν' ἀντιγράψω ἐδῶ τοῦ Κοινοβουλευτικοῦ τὸ φιλιππικό. Μὰ δὲν καταδέχουμαι. Ὅταν καμιά μέρα μιλήσω τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀλήθεις, θὰν τοῦ τίς πῶ ὅχι ἀπὸ πείσμα— ὅπως ὁ Κοινοβουλευτικὸς πού λυσσάει ὅταν τουρτουρίζει τώρα ἀπὸ τὴν δροσερὴ μεριά τῆς ἐξουσίας, καὶ τοῦ ἄβριο θὰ φωνάξει « Εὐγενέ » στατε καὶ ἀπαράμιλλε ἑλληνικὲ λαέ! » μέλις βρεθεῖ ἀπὸ τὸ μέρος τὸ προσήλιο — θὰν τοὺς τίς πῶ πρὸς ὄφελός του καὶ ἀπὸ συμπονιὰ, ὅπως ἔκανε ὁ Φραγκοῦδης.

Πρόθυμος

ΔΔΕΕ. ΠΔΔΔΗΣ.

ΣΤΗ ΝΥΧΤΑ. (Ῥγβδ. 10, 127).

Ἡ Νύχτα, προβαίνοντας, τρογύρου
Τηράζει, ἢ θεὰ μὲ τὰ πολλὰ
Τὰ μάτια τῆς ἐφόρεσε
Ὅλα τῆς τὰ στολίματα,
Κι' ἐγνώμισεν ἢ ἀθάνατη
Τὰ πάντα, κάμπους καὶ ρόβολα.

Διώχει μὲ τὸ φῶς τῆς τῆ μαυρίλα,
Καὶ φεύγοντας βρίσκει τὴν Ἀύγῃ
Τὴν ἀδερφή σὺν δρόμο τῆς,
Καὶ τῆς φορεῖ πλουσίματα,
Ἡ ἀθάνατη, καὶ τᾶφεργα
Τότες μὲ μιὰς ἀφανίζονται.

Θεὰ, ποῦ σὺν δρόμο σου ἀναπαύεις
Κ' ἐμᾶς, σὺν πουλιὰ μὲς τῇ φωλιά
Τοῦ δέντρον, καὶ πετούμενα,
Καὶ ζωντανὰ ποῦ στέκονται
Στὰ πόδια, καὶ τὸ λαίμαργο
Ἰέρακα διώχνε μὰς λύκαινες

Καὶ λύκους καὶ κλέφτες διώχνε ἐδῶθε
Γιὰ μᾶς καλοπέραστη γενοῦ.—
Ἄντις θυσίας ὕμνημα
Νικητήριον σοῦ πρόσφερα,
Ὡ θυγατέρα ἀθάνατη
Τῆς Μέρας, Νύχτα, ἀποδέξου το.

Κ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ

— Γιατί, παιδί μου, δὲν πλένεις λιγάκι τ' ἄφτιά σου;
Εἶναι βρώμα γεμάτα.

— Ξέρεις, μητέρα; Τ' ἀφίω ἐπίτηδες βρώμικα γιὰ
νὰ τὰ συχαινέται ὁ δάσκαλος καὶ νὰ μὴ μοῦ τὰ τραβᾷ.

Τὸ Γιαννάκη τὸν πῆρε ἡ μητέρα του νὰ φάνε στῆς ἀ-
δερφῆς τῆς. Στὸ τραπέζι ὁ Γιαννάκης ἔχαφτε τρομερὲς κομ-
μάτες.

— Μὴ, παιδί μου, δὲ θὰ μπορέσεις νὰ τὴν καταπιεῖς.

— Ὅχι, μητέρα μου, μπορῶ. Νὰ σταθῶ ὀλόρθος,
θὰ τὴν κατεβάσω.

Ο « ΠΟΥΛΟΛΟΓΟΣ »

ΤΟΥ ΚΩΝΤΙΚΑ 701 ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ 214 φύλλο τοῦ « Νουμά »).

Σὲ περασμένα φύλλα τοῦ « Νουμά » δημοσίεψα μερικά παράλληλα κομμάτια ἀπὸ τὴν Ἀθηναϊκὴν καὶ Βιεννέζικη παραλλαγή τοῦ Πουλολόγου γιὰ νὰ δώκω δείγμα τῆς γλώσσας αὐτοῦ τοῦ δημοτικοῦ κειμένου. Πιὸ συγκριτικὰ καὶ διάπλατα γιὰ τὴν γλώσσα καὶ τὴν γραμματικὴ τῆς Ἀθηναϊκῆς παραλλαγῆς θὰ μιλήσω στὸν πρόλογο τῆς συλλογῆς μου: *Carmina popularia graeca medii aevi e variis codicibus edita.* — Ὡστε δῶ λίγα, πολὺ λίγα λόγια θὰ εἰπῶ.

Ὁ κ. Krumbacher μιῶντας γιὰ τὴν γλῶσσαν τῆς Βιεννέζικης παραλλαγῆς λέει: « ἰδιαζούσης προσοχῆς ἄξιος καθίσταται ὁ Πουλολόγος διὰ τὴν καθαρότητα καὶ τὴν ἀποστροφολογίαν τῆς δημώδους γλώσσας » (1) Τὸ αὐτὸ μπορούμε νὰ διαλαλήσουμε κρίνοντας καὶ ἀπὸ τὸ κείμενον τοῦ Κουμνιώτου κῶντικα. Σὲ δαῦτον κιόλας τὸ ἀποστροφολογικὸν τῆς δημοτικῆς γλώσσας εἶναι πιὸ σταθερό. Καθὼς ὅμως συμβαίνει σ' ὅλα τὰ δημοτικὰ μεσαιωνικὰ κείμενα ἔτσι καὶ στὸν Πουλολόγον ἀνακατέδονται λέξεις καὶ χρήστες ἀρχαῖες καὶ παλαιαῖες μαζί με δημοτικὰ καθὼς καὶ με πλασμένους καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς συγγραφίτας. Τὸ τέτοιο ὅμως γλωσσικὸ ἀνακάτωμα τοῦ πουλολόγου εἶναι πολὺ πιὸ μέτριο ἢ τὸν συγκρίνουμε πρὸς ἄλλα κείμενα. Στὴν Ἀθηναϊκὴν παραλλαγή ἀρχαῖες λέξεις καὶ χρήστες εἶναι π. χ. οἱ ἀκόλουθοι: ἤρξαντο ὀβριῶν (στίχ. 33), ἐγείρεις (στίχ. 40), ἐγείρου (στίχ. 66, 100), ὕπιος (στίχ. 49), πίπεις (στίχ. 49), οὐκ ἤθελες ἐλθεῖν (στίχ. 147), ἀπῆρξατο (στίχ. 205), αἶμα τευμυμένον (στίχ. 313), ἐν μέσῳ (στίχ. 347), οἶδα (στίχ. 350), ἔρηος (στίχ. 351), ἤρξατο (στίχ. 60, 393, 431, 459, 470), ἤρξαντο (στίχ. 452), ποιῶ (στίχ. 455), ποιεῖς (στίχ. 474), οὐ ποιήσεις (στίχ. 482), κλ. κλ. κλ. κατὰ ὀνομαστικὰς τριτοκλίτες βασιλεὺς (στίχ. 133, 434, 448), νόραξ (στίχ. 389), ἔβρις (στίχ. 469) κλ. μερικὲς γενικὲς μὲ τίς κατάληξες ας, ος καὶ εως, πολυάριθμες αἰτιατικὲς μὲ κατάληξες αν, εν, ον, εἰς οὐδέτερά μὲ κατάληξιν ον, κατὰ χρόνους ρηματικοὶ σχηματισμένοι σύμφωνα μὲ τὸ ἀρχαῖον τυπικὸν π. χ. εἰρήσαν (στίχ. 59, 94, 120, 365), εἰπέ μοι (στίχ. 63), ἤκουσε (στίχ. 389), νὰ ὑποκλιθῶμεν (στίχ. 447), ἐστράφη (στίχ. 487), κλ. κλ. ἀκόμη κατὰ ἐνεστώτι τοῦ τρίτου πληθυντικοῦ προσώπου μὲ κατάληξιν ουσί(ν) π. χ. καταβρωμοῦσι (στίχ. 134), θαροῦσιν (στίχ. 139, 176, 177), κάμνουσι (στίχ. 156), γνωρίζουσι (στίχ. 260), θαροῦσιν (στίχ. 292), τιμοῦσι (στίχ. 314), χρήζουσι (στίχ. 330), κλιζοπατοῦσι (στίχ. 343), φοβερίζουσι (στίχ. 444), καταδικάζουσι (στίχ. 453), λέγουσι (στίχ. 454), στένουσι (στίχ. 461), βλέπουσι (στίχ. 463), προσκυνοῦσιν (στίχ. 463), κλ. τὰ συχνότατα ἀρνητικὰ μόρια οὐ καὶ οὐκ καὶ οὐδὲν καὶ ἄλλα παρόμοια ποὺ χωρὶς καμιά ἀντιλογία μπορούμε νὰ βεβαιώσουμε πῶς δὲ στέκανε στὸ στόμα τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ στὰ χρόνια ποὺ γράφηκε ὁ πουλολόγος. Μὰ πιὸ πολλὰς καὶ ἀπὸ τίς ἀρχαῖες λέξεις εἶναι ἴσως κείνες ποὺ φαίνεται πῶς ἔπλασεν ὁ συντάκτης τοῦ ποιήματος αὐτός του. Τέτοιες, ἰδιόπλαστες δηλαδὴ τοῦ συντάκτη λέξεις, εἰπὼ τουλάχιστον νομίζω στὴν Ἀθηναϊκὴν παραλλαγή τίς ἀκόλουθες: Λιμνοαναθρεμμένε (στίχ. 10), τζαφαροσκυλοπελαργί (στίχ. 25), καμηλοπελατάρη (; στίχ. 25), παλαιοδραπανομήτη (στίχ. 26), καμηλόδραχος (; στίχ. 65), μελανομαυροφόρος (στίχ. 68), ψεματοφωνορίκουσα (στίχ. 102), δελφινοθαλασσίτη (στίχ. 104), θαλασσοκοπάνιος (; στίχ. 105), παλαιοβραχοδαρμένε (στίχ. 105), παλατοπαιδευμένην (στίχ. 119), βρωμοχρωτόσημη (στίχ. 132), βρωμοστοχλόχρωτη (στίχ. 170), μίξοσκατοφάρη (στίχ. 206), παλαιαναθρεμμένοι (στίχ. 216), καπουλαναθρεμμένος (στίχ. 236), τραυλοκηλαδοῦσα (στίχ. 306), μυριοκακοχυμένον (στίχ. 331, σύγρινε καὶ στίχ. 344) σκοτεινοπερατοῦσα (στίχ. 355). Τὸ παραξενὸ εἶναι ὅτι πολλὰς φορές σ' ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν στίχο βρίσκονται ἀδερφοῦμένα μὲ ἀρχαῖα λέξη καὶ ἓνα δημοτικὸν τύπον καὶ μὲ δημοτικὴν χρῆσιν μαζί με μὲ ἀρχαῖα. Ἐπειτα πολλὰς λέξεις βρίσκονται ἀλλοῦ μὲ συνίζησι καὶ ἀλλοῦ ἀσυνίζητες. Δὲς ποιὰς λέξεις βρίσκονται στὴν Ἀθηναϊκὴν βιβλὴν παραλλαγή — μὲ συνίζησι: ἀεὶος (στίχ. 1), παιδιοῦ (στίχ. 2, 435), ὀρνέων (στίχ. 3), ἀγροφώνε (στίχ. 10, 441), παλαιοκάρι (στίχ. 17, 72), πουλιὰ (στίχ. 20, 400, 432), θαριά (στίχ. 21), ἐβαριώμενον (στίχ. 22), ἐγκωμιάσω (στίχ. 24), παλαιοδραπανομήτη (στίχ. 26), βρωμιάς (στίχ. 29), κουβουκλαρέα (στίχ. 36, 161), ποδιὰ (στίχ. 40), σκατόρρεα (στίχ. 42), ἀτιμὰ (στίχ. 43), δνάρια (στίχ. 48), ὁμοιάσεις (στίχ. 50, 82, 123), ἐλεεινὸν (στίχ. 70, 239), ἐκκλήσιον (στίχ. 73, δύο φορές), γιαιλὸς (στίχ. 76), καρφιά (στίχ. 76), ἀλήθειαν (στίχ. 80), σιδεροστήρια (στίχ. 84, 187), πύσης (στίχ. 85, 137, 399), χιονήσει (στίχ. 87), καπέλια (στίχ. 90), χωριὸν (στίχ. 91), παλαιοβραχοδαρμένε (στίχ. 105), ἀλγυαλὸν (στίχ. 106), διαβαίνεις (στίχ. 106), γιομαπίσεις (στίχ. 110), διαλαλήτην (στίχ. 116), μεσομβριανὲ (στίχ. 116), ὕφια (στίχ. 126, 131), διακονοῦσι (στίχ. 128), βασιλέως (στίχ. 129), μυριοκαπισμένη (στίχ. 132), σκουμπριά (στίχ. 133), μεθυσιὰ (στίχ. 134), περιγιάλι (στίχ. 136), γυαλὸν (στίχ. 136), παλαιοζέρασμα (στίχ. 149), μυριοκαπισμένο (στίχ. 149), μοιρολογίτρια (στίχ. 151), ὁμοιάζω (στίχ. 152), παλάνια (στίχ. 153, 499), ἐπιπιδία (στίχ. 156), ποδάρια (στίχ. 163, 394), μηχανία (στίχ. 171), ὁμοιάζει (στίχ. 186), πουλάκια (στίχ. 189), καρδιά (στίχ. 191, 195), ἀετὸν (στίχ. 199), παιδιὰ (στίχ. 210, 343), σπαθοκαταλυοῦνται (στίχ. 210), πουλάκια (στίχ. 213), χάδια (στίχ. 213), ἀντριωμένοι (στίχ. 215), παραγιαλίτες (στίχ. 222, 270), ἀφασιανὸν (στίχ. 222, 319), ἀφασιανὲ (στίχ. 223), κομμάτια (στίχ. 224), γερανίον (στίχ. 226), γαλάζιο (στίχ. 226, 288), μεσοφωνιά (στίχ. 230), ἀφασιανὸς (στίχ. 238), μυριοχρωμένον (στίχ. 245), μυριοσυνειδισμένον (στίχ. 245), χροεφειλέτης (στίχ. 246, 251, 255), δάκτυας (στίχ. 258), σκιάδι (στίχ. 265), ἀπαιδευσιὰ (στίχ. 269), ἀδιάντροπε (στίχ. 281), μυριοχρωμένον (στίχ. 282), πτωχιάν (στίχ. 289), χέρια (στίχ. 327), κοινδοῦνια (στίχ. 327), πιάνω (στίχ. 329), ἀφασιανὸς (στίχ. 329), δρίκμα (στίχ. 329), μυριοκατησχυμένον (στίχ. 331), ταξείδια (στίχ. 345), κοιλιά (στίχ. 360, 364, 382), μούροια (στίχ. 378), παλαιογάδουρον (στίχ. 379), καταδιώχνουσι (στίχ. 385), σμυγίλιο (στίχ. 392, 393, 452, 493), γέλιο (στίχ. 394), πουλιῶν (στίχ. 394, 436), λιανὰ (στίχ. 394), κραιέναι (στίχ. 395), διατὶ (στίχ. 396), πάπια (στίχ. 401, 416, 426, 491), βασιλεῖα (στίχ. 409, 454, 473, 487), γρεὰ (στίχ. 419), ἐξαδέλφια (στίχ. 420), ἀσκορδίαλος (στίχ. 424), λόγια (στίχ. 424, 450, 464), σκορδιανόν (στίχ. 429, 461, 485), γκαρδιώση (στίχ. 430), εὐγενεῖαν (στίχ. 445), προ-

(1) Κρουμβάχερ: Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Λογοτεχνίας... Ἑλληνικὴ μετάφρασις Γ. Σωτηριάδου. (Στὴ βιβλιοθήκη Μαρτσέλη). Τόμ. Γ'. Ἀθήνα 1900, σ. 110.

βελέντιο (στίχ. 445), προβελέντιο (στίχ. 446), (ή) βασιλεία (στίχ. 449), θρενα (στίχ. 460, 486, 490), διὰ (στίχ. 470, 476), ἀντιωμένον (στίχ. 471), ἀφεντιὰ (στίχ. 472), σοφία (στίχ. 476), (τῆς) βασιλείας (στίχ. 481), ἀθθεντιὰ (στίχ. 483), σκορδιαλός (στίχ. 493), γυαλόν (στίχ. 496), λιβάδια (στίχ. 497). Δὲς τώρα ποιὲς ἀπὸ τὶς παραπάνω λέξεις βρίσκονται καὶ χωρὶς συνίζηση: Πουλιὰ (στίχ. 23, 193), γρέα (στίχ. 34), θρενον (στίχ. 56), μοιρολογιστρία (στίχ. 67), βασιλέα (στίχ. 199), θρενέων (στίχ. 219, 404, 420, 422, 430, 450, 464, 468, 479, 480), ἀετός (στίχ. 272, 464), βασιλέας (στίχ. 272), μοιρολογιωμένου (στίχ. 282), πιάσει (στίχ. 299), κοιλία (στίχ. 335), θεωρίαν (στίχ. 377), σμυρλίος (στίχ. 401), πάπια (στίχ. 411, 470, 485), θφια (στίχ. 420, 498), πιάπιες (στίχ. 424), βασιλέως (στίχ. 443, 459, 461, 478), ἀετόν (στίχ. 454), βασιλεία (στίχ. 468), σμυρλίον (στίχ. 471), σοφία (στίχ. 457), διώχνουν (στίχ. 486). Τέλος στὴν Ἀθηνιώτικη παραλλαγή βρίσκονται ἀσυνήζητες μερικές λέξεις ποὺ σέλλα δημοτικὰ μεσαιωνικὰ κείμενα ἢ στὴ σημερινή μας γλῶσσα λέγονται μὲ συνίζηση: τέτοιες π. χ. εἶναι: ἐπίασεν (στίχ. 6), ἱμεράς (στίχ. 51, 79), οἰώπα (στίχ. 56), σντροφίας (στίχ. 67), ἀθλιε (στίχ. 82, 323, 336), παρηγορίαν (στίχ. 146), μάτια (στίχ. 183), φονέα (στίχ. 317), διώκτης (στίχ. 322), ἀθλιος (στίχ. 357), καμία (στίχ. 378), ἐξουσία (στίχ. 403, 438), πλειότερον (στίχ. 415).

Ἄν συγκρίνουμε τὶς δύο παραλλαγές, τὴν Ἀθηνιώτικη καὶ τὴν Βιεννέζικη, θὰ ἰδοῦμε πῶς ἡ δεύτερη εἶναι ὅχι μοναχὰ μὲ περισσότερους στίχους, μὰ κι ἀρχαιότερη. Ἔτσι π. χ. στὴν Βιεννέζικη βρίσκονται πάντοτε σχεδὸν ὅττα οὐδέτερα ὑποκοριστικὰ μὲ κατάληξη *ιν*, ἐν ᾧ αὐτὰ στὴν Ἀθηνιώτικη τελειώνουν σὲ *ι*. Ἔχουμε ὅμως καὶ στὴ Βιεννέζικη οὐδέτερα ὑποκοριστικὰ μὲ κατάληξη *ιν* τὰκόλουθα: χηνάρι (στίχ. 97), μαντι (στίχ. 165), μανθι (στίχ. 185), κομμάτι (στίχ. 268), κεφάλι (στίχ. 293), κοπέλι (στίχ. 297), ταίρι (στίχ. 443, 452), χαλάζι (στίχ. 464), ψωμί (στίχ. 523), καράβι (στίχ. 535), τραπέζι (στίχ. 597). Καὶ στὴν Ἀθηνιώτικη πάλι παραλλαγή βρίσκονται ἀρκετὰ ὀνόματα αὐτῆς τῆς τάξης μὲ κατάληξη *ιν*: τὰκόλουθα: κλητούρι (στίχ. 2), γεράκιν (στίχ. 15, 36), ξεφτέρειν (στίχ. 5, 407), νηοῖν (στίχ. 18, δύο φορές), θαγούζιν (στίχ. 82), σακκουῖν (στίχ. 98), δογύκιν

(στίχ. 320), χαλάζιν (στίχ. 342) καὶ ἴσως καὶ κενά ἄλλο.

Ὁ συντάχτης τῆς Ἀθηνιώτικης παραλλαγῆς — ποὺ χωρὶς διαταγὰς πιστεύω πῶς πρέπει νὰ συντάξῃ τὸ ποίημά του λίγες δεκάδες χρόνια κατόπι ἀπὸ τὸ συντάχτη τῆς Βιεννέζικης — μετατρέπει ἀρχαιοτροπώτερους γλωσσικούς τύπους σὲ νεώτερους, παλαιὰς δημοτικῆς λέξεις σ' ἀπλούστερες καὶ γνωστότερες, καὶ γενικὰ δοκιμάζει νὰ ἁρμονίσῃ τὸ κείμενο σύμφωνα μὲ τὴ γλῶσσα του καὶ τὶς γνώσεις του. Σὲ μερικὰ ὅμως μέρη κάνει τάντιθετο: βάνει ἀρχαιοτροπὲς λέξεις καὶ τύπους ἐκεῖ ποὺ ἡ Βιεννέζικη ἔχει δημοτικὰ. Μὰ τὸ πρᾶμα ξηγιέται. Ὁ διασκευαστὴς τύχαινε νὰ ξέρῃ τὴν ἀρχαία λέξη ἢ τὸν τύπο καὶ νὰ μὴν καλοξέριε τὰ δημοτικὰ ἢ πάλι τύχαινε τὰρχαία νὰ στίκουν καλύτερα στὸ λογοτεχνικὸ τοῦ αἵσθημα καὶ στὸ γούστο τοῦ τάτομικῶ, ἢ καὶ βιαζότανε ἀπὸ μερικές ἀνάγκες. Παραδείγματα ποὺ ὁ διασκευαστὴς τῆς Ἀθηνιώτικης παραλλαγῆς μετατρέπει ἀπλούστερα καὶ δημοτικώτερα τὶς λέξεις καὶ τοὺς τύπους φέρνω πρόχειρα τὰκόλουθα.

Βιενν. παραλ.	Ἀθην. παραλ.
Στίχ. 2 αὐιού	Στίχ. 2 ἀπειδιού
» 6 ἀμπρός	» 8 ὀμπρός
» 14 ἀένθηκιν	» 16 ἀάθηκιν
» 15 αὐρίσκεις	» 17 βρίσκεις
» 21 ἀμέμρεσαι	» 24 ἀναγελᾶς
» 29 αἰσιγήσαν	» 32 αἰσιγήσασιν
» 43 αἰχθῶας	» 48 ἀόψαρια
» 47 ἀτὰ κρέη σου	» 51 ἀτὸ κρέας σου
» 50 αὐ τρώγουν	» 51 ἀδὲν τρώσιν
» 50 ατρώγουν	» 54 ατρών
» 57 αὐδρίζειν	» 60 ἀνὰ βρίζη
» 80 ατρώγουσιν	» 79 ατρώγουν
» 90 ἀπέκαμες	» 88 ἀπάκαμες
» 97 αὐδρίζειν	» 95 ἀνὰ βρίζης
» 114 ἀγεματίζεις	» 110 ἀγιοματίζεις
» 116 ἀγαλιότης	» 112 ἀκατέργερης
» 117 ἀεπαίξας	» 113 ἀεπαίξες
» 117 ἀς τ' ἀζάριν	» 113 ἀστὸ ζάριν
» 119 ἀκαθυδρίζεις	» 114 ἀκατακρίνεις
» 122 ἀτζαχαράτ	» 116 ἀδιαλαλητήν
» 127 αὐδρίζειν	» 120 ἀνὰ βρίζη
» 130 ἀπῶν	» 131 ἀπῶνος
» 134 αἰεὶς τὰ παλάτια	» 153 ἀστὰ παλάτια
» 160 αὐδρίζειν	» 159 ἀνὰ βρίζη
» 164 ἀπόδας	» 163 ἀποδάρια

» 168 αἰγέρου	» 167 ἀσθήκον
» 174 ἀμπροστινήν	» 173 ὀμπροστινήν
» 179 ἀνι	» 178 ἀναι
» 180 ἀμπάλωμ	» 179 ἀμπάλωμα
» 183 ἀτὰς κάλτσας	» 182 ἀτὰς σκάλτσες
» 183 ἀτὰς φορῶ	» 182 ἀτὰς φορῶ
» 199 αἰεὶς πλάγι μου	» 194 ἀστὸ πλάγι μου
» 261 ἀκατακρίνεις	» 220 ἀκατακρίνεις
» 264 ἀρξέκτο	» 222 ἀρξίσε
» 266 ἀροῦχον	» 223 ἀροῦχον
» 269 ἀγαλάζιον	» 226 ἀγαλάζιον
» 273 αὐτουπίν	» 232 ἀροῦχον
» 274 ἀυάρχεις	» 233 αἰσαι
» 275 αἰγέρου γούν	» 234 ἀσθήκω λοιπόν
» 276 αὐτουπίν	» 235 ἀροῦχον
» 282 ἀχοιρινήν	» 242 ἀχοιρινή
» 288 ἀστόχηςας	» 250 ἀστόχηςας
» 294 αὐκ ἐνε	» 256 ἀδὲν εἶναι
» 321 αἰμένα καταλέγεις	» 281 αἰμέν τὰ συν- τυχαίνεις.

Σὲ πολλὰ σημεῖα ζητάζοντας παράλληλα τὶς δύο παραλλαγές μποροῦμε νὰ φωτιστοῦμε γιὰ μερικά ζητήματα σχετικὰ μὲ τὸ ζήτημα τῆς δημοτικῆς μας γλώσσας.

Τώρα ποὺ καὶ πότε τάχα γράφτηκε ὁ Πουλόλογος;

Ὁ κ. Krumbacher⁽¹⁾ κρίνοντας ἀπὸ τὴ Βιεννέζικη παραλλαγή γράφει γιὰ τὰ ζητήματα αὐτὰ τὰκόλουθα λόγια: «Ὁ χρόνος καὶ ὁ τόπος τῆς γενέσεως τοῦ ποιήματος μόνον κατὰ προσέγγισιν δύνανται νὰ ἰσχυρισθῶσιν, ἂν καὶ συχνοὶ εἶναι οἱ ἐθνογραφικοὶ ὑπαινιγμοί. Τὸ πρωῒμώτατον ὅριον προκύπτει ἐκ τῆς μνείας τῆς ναυτικῆς πυξίδος (ἐν στίχ. 531), ἥς ἡ χρῆσις δυσκόλως δύναται νὰ δειχθῇ ὡς προγενεστέρων τῶν πρώτων δεκαετηρίδων τοῦ 19^{ου} αἰῶνος. Ἐξ ἄλλου οἱ γλωσσικοὶ λόγοι καὶ ὁ τρόπος, καθ' ὃν ὁ συγγραφεὺς ὑποθέτει τὰς μεταξὺ Βυζαντινῶν καὶ τῶν γειτονικῶν ἐθνῶν σχέσεις, δὲν ἐπιτρέπουν νὰ κατέλθωμεν εἰς τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας τοῦ Βυζ. κράτους. Περὶ τοῦ τόπου ἐνθα ἐγράφη τοῦτο μόνον δύναται νὰ λεχθῇ, ὅτι πολυάριθμοι ὑπαινιγμοὶ μεταφέρουσιν ἡμᾶς ἐπὶ τὰς χώρας, ἐν αἷς οἱ Ἕλληνες ἦσαν πρὸς τὰ φραγκικὰ εἶθιμα. Διότι ὅμως ἀναφέρει τὴν Γλαρέντσαν (ἐν στίχ. 629), δὲν δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἐγράφη εἰς τὴν

(1) Ὁπου καὶ παραπάνω σ. 191.

ΤΟ ΤΕΛΩΝΙΟ

Καθισμένος στὸ παραθύρι δίπλα ὁ παπὰ-Γρηγόρης διάβαζε τὰ γυναικίτικα συναζάρια του. Γλάστρες βασιλικῆς καὶ γερᾶν κινάττα εἴτανε ἀραδιασμένα στὸ πεζοῦλι καὶ ἀπιθωμένο ἀνάμεσα στὰ μυριστικὰ τὸ καμηλαῦνι τοῦ παπᾶ στεκούντανε σὰ μαῦρος καπνισμένος τρούλλος.

Καθὼς διάβαζε κάποτε κάποτε ξεσήκωνε φέλλοντας τὴ φωνὴ καὶ ἔρριχνε πρὸς τὰ πίσω τὸ σῶμα του. Ὁ πρωῒνός ἦλτος ἀσπρίζε τότε πρὸς φεγγερά τ' ἀσκητικὰ του γένεια καὶ ἡ κοντή του πλεξούδα γυάλιζε σὰν ξέθωρο κεχομπάρι. Στὸ γυμνὸ μέτωπο κύκλωνε βαθιὰ ρηγωμένη τοῦ καμηλαυκίου ἡ κόκκινη αὐλακία. Σταχτερὴ θαλάδα νότιζε τὰ γαλανὰ του μάτια καὶ ἡ μυρωδιὰ τοῦ λιθανίου ἀπλωνότανε ἀπὸ τὰ τριμένα ράσσα. Τὰ σκουφὰ του γερατειὰ τρέμανε σὰν ξεχαρβαλωμένη καμάρα ποὺ τὴν κυκλοφέρει σεισμός.

Ἡ γυναῖκα του — ἡ κερά Περμάχω — μὲ τὸ τσεμπερί στὸ κεφάλι καὶ τὴ μαβὴ συγκοῦνα, πηγαινορχότανε συγυρίζοντας. Μὲ σιγαλὴ εὐλάβεια ξεσκόνισε τὰ καπνισμένα κονίσματα καὶ ἀράδιαστὰ τ' ἀκούμπησε στὸ βαθούλωμα τῆς γωνιάς. Ἀλλάξε ὕστερα τὸ φυτίλι τῆς ἀσπρηνίας καντήλας ποὺ σὰν ἀλλόκοτη ἀχιβάδα εἴτανε κρεμασμένη μπροστὰ στὶς χρυσόχερες Παναγίς καὶ τὰ στεγνότεχνα Τρίμορφα.

Ἡ πρεσβυτέρα πρέπει νὰ εἶχε δὴ λυγρὰ νιάτα. Τὸ πετσί της εἶχε ἀκόμα μιὰ παράξενη γυαλάδα καὶ τὰ μάτια της μαυρόλαμπαν ἀπὸ μέσα σὰν τὸ βάθος ἀνήλιαγον πηγαδιοῦ. Τὰ χεῖλιά της ὅμως εἶχαν δλόγυρα κοπὴ μὲ κατὶ πικνὴς δλόισες ζαρωματιές.

Κοντοπερπατώντας σιγαλινὰ ἤρθε νὰ ποτίσῃ τοὺς βασιλικούς καὶ ἔσκυψε νὰ δῇ κατὰ τὴν αὐλὴ τῆς ἐκκλησιᾶς. Οἱ γαζιές χρυσουρανίζανε στὶς γωνίες ἀντικρὺ καὶ τὸ μάρμαρο τοῦ πηγαδιοῦ διαμαντόφρεγγε σὰ γαλάζιο ἀνάμεσα στὶς ἀνθισμένες πασκαλιές. Ἀντίπερα τῆς ἐκκλησιᾶς ἡ πόλη στίκουνταν ἀνοιχτὴ καὶ μακροφαίνονταν πέρα στὸ βάθος τοῦ ἱεροῦ ἡ Παναγία Δέσποινα χαμογελώντας χλωμά. Γύρω τὰ ψηφιδωτὰ καὶ τ' ἀναμένα κεράκια χρυσοτρέμανε σὰ σπιθὲς δίχως ἀχτινοβολία καὶ ἔλεγες πῶς πρασινόγλαυκη ἀστεριασμένη νύχτα βασιλεῦσε ἀσά-

λευτα μέσῃ στὸ μισόφωτο τῆς θαλωσιᾶς.

Τὸ μοσκοδόλημα τῆς ἀνοιξῆς συντάραξε τῆς παπαδίας τὶς θύμηςες. Τὰ ρουθούνια της ἀντρίχιασαν καὶ οἱ πλάτες της μαζεύτηκαν ἀξαφνα σὰ νὰ κρῶναν. Καὶ καθὼς πότιζε τὶς γλαστρες ἄρχισε νὰ λέη τοῦ παπᾶ:

— Χαρά θεοῦ καὶ σκόλη τοῦ κύρ Ἡλίου! Ὡς καὶ τῆς αὐλῆς οἱ πλάκες ἀνοιξὴ μυρίσανε. Μὰ ποῦ νὰ σκαλίσῃ ἀπὸ πάνω μας ἡ κατάρρα! Ἀστόμωτη ρουφᾷ τὴ ζωὴ μας ἡ λαμία. Δὲς ἀγνάφια τὸν Ταύγετο, δὲς τὰ λεδέντικα χιόνια! — Ὁ ἀφεντής μας ὁ Χριστὸς τὸ σήκωσε τὸ βουνὸ τότε ποὺ τότε κυνηγούσαν οἱ ἄνομοι παράνομοι. Δὲ σηκώνει καὶ τώρα, δὲν ἀφάνιζει τὰ κάστρα τοῦ Μιστρά καὶ τὸ δαιμονόσπαρτο σοὶ τῆς Φραγκιᾶς; Νὰ τελείωσι μαθὲς ἡ βασιλεία του;

— Τῆς λύπης τὰ λόγια πρέπει νὰ εἶναι μετρημένα, Περμάχω.

— Μετρημένα! Μέτρα τοῦ λόγου σου, κύρ Γρηγόρη, τίς καταντιές ποὺ μᾶς συφορίασαν. Ἀπὸ τότε ποὺ Φράγκοι πατήσανε τὸ Μωριά ποιοῖς ἔφαγε ψωμί ἀξένοιαστος, ποιάς μύνας μάτια δὲ θαλώσανε, ποιά κοπέλλα κόπησε νὰ βγῇ στὴ ρούγα δίχως νὰ τσαλακωθῇ; Μέτρα τὰ καστέλια, μέτρα τίς λυκο-

Πελοπόννησον, διότι ὁμοίως ἀναφέρονται καὶ ἄλλοι τόποι πολὺ ἀπέχοντες, οἷον ἡ Ζαγορά καὶ ἡ Νίκαια». Καθὼς ὅμως καὶ παραπάνου γράψαμε, στὴν Ἀθηνιώτικη παραλλαγή λείπουν οἱ στίχοι ποὺ ἀναφέρουν τὸ μπουσούλα. Ὡστε τὸ πρωῒμωτατον ὄριον—στὴν Πουλολόγο τοῦ Ἀθηνιώτικου κώδικα—προκύπτει ἐκ τῆς μνείας τῶν Ἀτσιγκάνων (στίχ. 117). Οἱ Ἀτσιγκάνοι ἢ Τσίγκανοι—ποὺ σήμερα συνήθεστερα λέγονται καϊζίβελλοι, ⁽¹⁾ μαυροκαϊζίβελλοι, γυφτοκαϊζίβελλοι, γύφτοι,—⁽²⁾ καθὼς ἀπόδειξαν οἱ τελευταῖες ἱστοριοφιλικὲς καὶ ἐθνολογικὲς μελέτες, περᾶσαν ἀπὸ τὴν Ἀσία στὴν Εὐρώπῃ τὸ ΙΓ' αἰῶνα ⁽³⁾ καὶ ἀπὸ τὴ Βασσαραβία καὶ τὴ Βλαχία κατεβήκανε μαζί με τοὺς Ἀρβανίτες στὴν Ἑλλάδα κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΔ' αἰῶνα ⁽⁴⁾. Ὡστε ἡ Ἀθηνιώτικη παραλλαγή δὲ μπορεῖ ν' εἶναι ἀρχαιότερη αὐτοῦ τοῦ χρονικοῦ σημείου. Ἀπ' τὴν ἑλλή μεριὰ ἡ γλῶσσα τῆς δύσκολα μπορεῖ νὰ πιστευτῇ τοῦ ΙΔ' αἰῶνα. Ὡστε ἂν ἡ Βιεννέζικη παραλλαγή γράφτηκε στὰ πρῶτα πενήντα χρόνια τοῦ ΙΔ' αἰῶνα—καθὼς παραδέχεται ὁ κ. Krumbacher,—ἡ Ἀθηνιώτικη γράφτηκε καθὼς ἐγὼ τοῦλάχιστο νομίζω—στὰ τέλη τοῦ ἰδίου αἰῶνα. Γιὰ τὸν τόπο πάλι ποὺ γράφτηκε ὁ Πουλολόγος τοῦ Ἀθηνιώτικου κώδικα δὲ μπορῶ νὰ εἰπῶ τίποτε θετικό. Ποτὲς μου ὅμως δὲ μπάω νὰ πιστέψω πῶς εἶναι δυνατό νὰ γράφτηκε στὸ Μωριὰ ἢ

(1) Καθὼς νομίζει ὁ Pott ἀπὸ τὸ βλάχικο *cacivel* (λατινικὰ *captivus*· *cattivellus*· ἰταλικὰ *cattivo*). Συγκρίνε P o t t : Die Zigenner in Europa und Asien Τόμ. Β'. Στὴ Χάλλη 1845, σελ. 259.—P a s p a t i : Etudes sur les Tchighianes ou Bohémiens de l' empire Ottoman. Στὴν Κωνσταντινούπολιν 1870, σελ. 19.

(2) Ἐκ τοῦ Αἰγύπτου. Ἔτσι Αἰγύπτιοι λέγονται οἱ Τσίγκανοι στὸ ΙΕ' αἰῶνα στὸ νεκρικὸ διάλογο : Ἐπιδομητὰ Μαζαρί ἐν Ἀδου. B o i s s o n a d e : Anecdota graeca. Τόμ. III. Παρίσι 1831, σ. 174) καὶ ἄλλα καίμενα. Μὰ δὲν ἔχουν καμιὰ σέση με τοὺς Αἰγύπτιους, μᾶλλον Ἰνδιάνους γενεᾶς, καθὼς τῷδεξαν οἱ νεώτεροι ἐθνολόγοι.

(3) Ὁ γάλλος Bataillard ὑποστηρίζει πῶς ἡ ἀρχαιότερη μνεία τῶν Τσιγκάνων εἶναι στὰ 1332 στὴν Κύπρο. Μὰ τὸ πρᾶμα δὲν εἶναι βέβαιον.—Κοίταξε : (B a t a i l l a r d : de l' apparition et de la dispersion des Bohémiens en Europe. Στὸ Παρίσι 1844. Τοῦ ἰδίου : Nouvelles recherches sur l' apparition des Bohémiens en Europe. Στὸ Παρίσι 1849. Τοῦ ἰδίου : Les derniers travaux relatifs en Bohémiens dans l' Europe Orientale. Στὸ Παρίσι 1873.

(4) H o p p : die einwanderung der Zigenner in Europa. Στὴ Γόττα 1870, σ. 9 καὶ 13 καὶ 14 καὶ στὴν ἑγκυκλοπαίδειαν τοῦ Ersch καὶ Kruber Τόμ. 86 σ. 186.

φωλιές στὶς κλεισούρας καὶ τὰ δερβένια. Δὲ σ' ἐσκίασε τὸ διάνεμα τοῦ αἵτου ποὺ πέφτει ν' ἀρπάξῃ; Νά, ἔβγα στὸ παράθυρο νὰ δῇς τοῦ Μιστρῶ τίς πολεμιστρες, νὰ δῇς τὸ διαβολόκαστρο—τὸν καταχανὰ ποὺ κάθεται πάνω στὴ χώρα καὶ ἀχόρταγα τὴ βυζαίνει!

—Τὸ κρῖμα τῆς γενεᾶς μας ἴσως νὰ θέλῃς νὰ ξεπερᾶσουμε ὁ Θεός.

—Σεβαστὸ τὸνομά του, καὶ σταυροκοπήθηκε ἡ γερόντισσα. Μ' ἀκόμα δὲ μᾶς χόρτασε πίκρες; Ρήγα δὲν ἔχουμε, ἡ Πόλη μας πάει, ὁ Μωριάς σκουλήχιασε ἀπὸ Φράγκους. Ὡς καὶ τίς ἐκκλησιὰς μας δὲν τίς ἀφεντεύουμε. Πόσες φορές δὲν τοὺς εἶδες τοὺς κουρσάρους νὰ κάνουν ἀθανιές στὰ κονίσματα; Λὲς καὶ πάρθηκε τῶν ἁγίων τὸ χέρι καὶ φοβοῦνται οἱ ταξιάρχες νὰ τοὺς χτυπήσουν τοὺς ἀπιστοὺς. Κοίτα καλὰ, Γρηγόρη, κοίτα τὴν Παναγιά τῆς ἐκκλησιᾶς σου—τὴ χαμηλοδωπεύσα—ποὺ δὲν τολμᾷ ν' ἀναβλέψῃ ἀπὸ τὸν καημὸ τῆς.

Καθὼς μιλοῦσε μὲ θυμὸ ξέχασε πῶς βαστοῦσε τὸ ποτιστήρι στὸ χέρι τῆς καὶ τὸ νερὸ, ξακολουθώντας νὰ τρέχῃ μέσα στὴ στεγνὴ γλάστρα τῆς σειρᾶς, εἶχε τώρα ξεχειλίσει καὶ ἔσταζε πιτσιλώντας θρηνηρὰ στὴν αὐλή.

στὴν ἄλλη Ἑλλάδα τὴ συνεχῇ καθὼς λέγανε οἱ ἀρχαῖοι. Πιθανώτερο μοῦ φαίνεται στὴ Θράκη ἢ τὴ Μακεδονία.

Καὶ τώρα μνημονεύουμε δὴ—πέρα τοὺς διαφορὰς κωντικὺς τοῦ Πουλολόγου ⁽¹⁾.

1. Ὁ Βιεννέζικος, ποὺ βρίσκεται στὴν Αὐτοκρατορικὴ Βιβλιοθήκη. (Codex theologicus 297 σύμφωνα με τὸ μέτρημα τοῦ Lambecii, 244 με τὸ μέτρημα τοῦ Wessel). Περιγραφή του τελειωτικὴ ἀπὸ τὸν κ. K. Σάθα στὸ praefatio τῆς συλλογῆς τοῦ Wagner. Carmina graeca medii aevi, σελ. IX καὶ 1.

2. Ὁ Ἀθηνιώτικος 701 τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης, αὐτὸς δηλαδὴ ποὺ ζητάζαμε.

3. Ὁ Παρισιανικός. Ἀκόμα δὲν τὸν ζήτησε κανεὶς. Τὸν ἀναφέρει ὁ Du C a n g e στὸ Closarium mediae et infimae graecitatis... στὸν index auctorum col 38 στὴ λέξη : P u l o l o g u s.

4. Ὁ Πολίτικος βρίσκεται στὴ βιβλιοθήκη τοῦ παλίου σεραγιῶ μ' ἀριθμὸ 38. Κανεὶς ὡς τώρα δὲ μεταχειρίστηκε τὸν κώδικα αὐτὸν, ποὺ σὲ δαῦτον ὁ Πουλολόγος καθὼς καὶ ἡ διήγησις περὶ τῶν τειραπόδων σημειώνεται ἔργο τοῦ Θεοδώρου Προδρομοῦ. Στὴν ἀρχὴ μάλιστα, μπροστὰ ἀπὸ τὸ κείμενο, εἶναι καὶ προσφώνησή του πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Μανουὴλ Κομνηνόν.—Κοίταξε F. B l a s s : Die griechischen und lateinischen Handschriften in alten Serail zu Constantinopel. Στὸ Hermes. Τόμ. XXIII (Berlin 1888) σ. 224 καὶ 1.—F. C o d e r a. Catalogues de la Bibliothèque de Constantinople. Στὸ Bulletin de Real Academia la Historia. Τόμ. XIII (1891), τεύχ. 4—6 ⁽²⁾.

5. Ὁ Λεσβιώτικος βρίσκεται στὴ βιβλιοθήκη τῆς μονῆς τοῦ Λειμῶνος μ' ἀριθμὸ 92 καὶ εἶναι γραμμένος στὰ 1625. Περιγραφή του δημοσίεψε ὁ K. A. Παπαδόπουλος Κεραμεύς ⁽³⁾. Ὁ ἴδιος μᾶς ἔδωκε καὶ μερικὲς ἄλλες πληροφορίες γιὰ τὸ κείμενο τοῦ Πουλολόγου αὐτοῦ τοῦ κώδικα καὶ μᾶς χάρισε ἀκόμα καὶ τὴν ἀντιβολή του πρὸς τὴν ἐκδοσὴ τοῦ

(1) Συγκρίνε Κρουμβάχερ. Ὅπου καὶ παραπάνου

(2) Δὲν εἶδα τὸ βιβλίον ἀπὸς μου. Μὰ ἀπὸ φιλικὲς ἀνακοίνωσες ἔρω πῶς γίνεται σ' αὐτὸ λόγος καὶ γιὰ τὸν κώδικα τοῦ Πουλολόγου.

(3) A. Παπαδοπούλου Κεραμεύς: Μαυρογορδάτειος βιβλιοθήκη Κωνσταντινούπολι 1884, σ. 80 καὶ 1.

Wagner ⁽⁴⁾. «Ὁ Λεσβιακὸς κώδιξ τοῦ Πουλολόγου—λέγει ὁ κ. Παπαδόπουλος Κεραμεύς—παρίχει διαφορὰν τῶν ἐν τοῖς στίχοις, ἢν. ὡς ἀξιοσημείωτον παρατίθωμι ἐνταῦθα».

Στίχοι 1—93

204—387

110—160

456

461—502

97—126

105—460

161—213

583—633

503—506

Διὰ νὰ ἐννοήσῃ δὲ τις ἐὰν ὑπάρχῃ λογικὴ συνάφεια ἐν τῇ ἰδιοτρόπῳ ταύτῃ τάξει τοῦ Λεσβιακοῦ κώδικος, ὁφείλει, νομίζω, νὰ μελετήσῃ λεπτομερῶς τὰ διασπώμενα μέρη ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν ἐμὴν ἀντιβολὴν καὶ τὴν ἐκδοσὴν τοῦ Wagner· τοῦθ' ὅπερ ἀφήμι τοῖς βουλομένοις νὰ ἐκδώσωσι· τὸ δεύτερον τὸν Πουλολόγον, προστίθωμι δὲ μόνον ὅτι ἀμφιβέβλω λίαν ἂν ὁ ἀντιγράφος εἶχε ὅπ' ὅψει του ἕτακτον ἀντίγραφον ἢ φύλλα διεσπαρμένον ἐτέρου κώδικος, ἅτινα ἀντιγράφων συνηρμολόγησεν ὡς ἡδύνατο.—Ἐκ τῆς προσημειωθείσης τάξεως τῶν ἐν τῷ Λεσβιακῷ κώδικι στίχων παρατηρεῖται, ὅτι ἐλλείπουσιν οἱ παρὰ Wagner στίχοι 94—96, 388—404, 537—582, καὶ 634—650, ἥτοι 83 στίχοι. Σημειώτεον ὅμως ὅτι οἱ τελευταῖοι τοῦ Πουλολόγου στίχοι ἐλλείπουσιν ἐνεκὰ τῆς παρὰ βεβήλου χειρὸς ἀποκοπῆς ἐνὸς φύλλου, ὅπερ ἔκειτο μετὰ τοῦ Φ. 2356—2362.

Ἐν τῷ Λεσβιακῷ κώδικι παρατηρεῖται προσέτι ὅτι ἐπαναλαμβάνονται δις οἱ ἐπόμενοι στίχοι· 110—126, 204—213, καὶ 441, ὁ δὲ 244 στίχος ἀναγινώσκεται πρὸ τοῦ 241 στίχου. Ὁ κώδιξ οὗτος εἶνε ἐν γενεῇ λίαν ἀνορθόγραφος, ὡς πάντα σχεδὸν τὰ χειρόγραφα τὰ περιέχοντα βυζαντινὰ ἰδιωτῶδη κείμενα, περὶ ἢ ἑμμετρα· οὐχ ἥττον ἡ ἀνάγνωσις αὐτοῦ εἶναι εὐχερής. Χάριν κριτικῆς τοῦ Πουλολόγου ἐκδόσεως δηλῶ ὅτι παρεσημείωσα ἀκριβεστάτον αὐτοῦ ἀντίγραφον, ἐξ οὗ οὐδὲ ἰῶνα λείπει. Κι' ἐπειτα προσθέτει ὁ κ. Κεραμεύς «ὅτι ἐν τῷ μετὰ τοῦ

(4) A. Παπαδοπούλου Κεραμεύς : Ἀντιβολὴ τοῦ ὑπὸ W. Wagner ἐκδοθέντος Πουλολόγου πρὸς Λεσβιακὸν κώδικα. Στὸ «Παλαιολογικὸν Δελτίον. Περίλημμα τοῦ Ις' τόμου» τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου τῆς Πόλεως σ. 64 καὶ 1. ὅπου καὶ παραπάνου.

—Τὸ δικό σου τὸ χέρι πάρθηκε, παπαδιά μου, καὶ κοντεύεις νὰ συγκλῶσῃς τὸν κόσμον με τὰ ποτιστικά σου, εἶπε χαδεύοντας τὰ μακρουλά του γένεια.

Μὰ κείνη ἔκανε πῶς δὲν ἄκουσε καὶ ἀφοῦ ἀκούμπησε τὸ ποτιστήρι στὸ πεζούλι ξανάρχισε τὸ μοιρολόγι τῆς :

—Ἡ στεγνὴ χρονιά εἶδε τὰ χειρότερα. Πείνα καὶ θανατικό. Κοσμοχλασιὰ καὶ σεισμοί. Ἀπὸ τότε ποὺ πῆρε με πονηριὰ τὸ Ἀράκλοδο ὁ Μισέρ Τζεφρὲς—ὁ τρισεκατοχάτος, ὁ γλυκειασμένος, ὁ γυναικοκλέφτης—αὐτὸς ποὺ περριανεύεται πάντοτε σὰν τότε κράζοντε σὺ τοῦ Σατανᾶ!

—Σῶπα, ὁ γέρος ἀντίσκοψε. Μὴν ἀναχολᾶς τὰ δουλιὰ καὶ τὰς λύπες ποὺ δὲ σβύσαν ἀκόμα. Μπορεῖ καὶ ν' ἀκουστής. Ὁ τόπος δὲν εἶναι σίγουρος.

Σιγάνεψε ἡ φωνὴ τῆς : —Ποιανοῦ κατὰρα νὰ μᾶς κακόβαλε; Ποιανοῦ ὀργὴ νὰ βασκάνισε τὴ φύτρα μας;

—Στάσου νὰ δῇς καὶ βρῆκα μέσα σὲ τοῦτο τὸ συναξάρι τὰ γραμμένα τῆς μοίρας μας. Κάτω ἀπὸ τὸ ξωφύλλο ξεσήκωσα κατὰ ἀλλιώτικα λόγια. Μοιάζουν ἀπὸ ἄλλο χέρι καὶ εἶναι τὰ γράμματα σὰ δύσκολα.

Καὶ σκυβοντας κάποτε γιὰ νὰ διαβάσῃ κανένα ὄνομα ποὺ τὸ ξέφευγε, ξακολούθησε ὁ παπὰ Γρηγόρης :

—Στὰ παλιά, τὰ πολὺ παλιά χρόνια, τὸν καιρὸ ποὺ κρατοῦσαν οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ πρῶτοι θεοί, ζοῦσε στὰ μέρη μας βασιλοπούλα πεντάμορφη, κόρη τῆς Νεραιδῆς τοῦ Εὐρώτα καὶ τοῦ θεοῦ τῶν κύκλων. Τ' ὄνομά της Ἑλένη. Ὁμορφὴ σὰν τὸ κρῦς νερό. Ἀμολήτο θυμὸς. Τόσο ποὺ καὶ ὁ Διάβολος τήνε λιμπίστηκε. Καὶ τὸν καιρὸ ποὺ βγήκε σὲ πόλεμον τῆς Ἑλένης ὁ ἀντρας, τῆς φανερώθηκε ὁ Δαίμονας ξεμορφωμένος σὰν ἀντρεωμένο λυγρὸ βασιλόπουλο. Μὲ μάγια τήνε ξελόγιασε καὶ τῆς ἔταξε νὰ τῆς δώσῃ ἀθάνατη βασιλεία στὸν κόσμον ἂν τοῦ ἔδινε τὴν ἀγάπην της. Κ' εἶνα βράδυ τὴν ἔλεψε καὶ φύγανε στὴν Ἀσία. Κι' ἀκούστηκε ν' ἀφεντεύῃ ἀπὸ τότες ἡ Ρήγαινα πότε στὴ μιά πότε στὴν ἄλλη ξακουσμένη χώρα. Αἰῶνες τήνε προσκύνησαν. Καὶ λένε πῶς κείνη στάθηκε ὁ χαμὸς τῆς πολυκάστρης Τροίας καὶ πῶς φεγγοδόλησε ὕστερα στὸν Κῦδον καὶ στίς Θῆβες με τῆς Κλεοπάτρας τὴν ὁμορφιά. Τὴν εἶπανε Ζηνοβία στὴν Παλμύρα, Θεοδώρα στὸ Βυζάντιο, στὴ Ρώμην Φαουστίνα. Μὰ πῆρε μαζί της ἡ Ἑλένη καὶ τὴν ψυχὴ τῆς Ἑλλάδας. Καὶ δὲ θὰ ξαναγεν-

στίχων υπάρχουν πολλά κενά, άτινα, φαίνεται, προωρίσθησαν εἰς τὴν ἐξεικόνισιν διαφόρων ζώων μὰ μόνον μερικὰ ἀπ' αὐτὰ ἐπληρώθησαν βραδυτέρον ὑπὸ διαφόρων ἀσημάτων σχεδιασμάτων, ὥστε καὶ πάλιν ὁ Ἀθηνιώτικος κώντικας τοῦ Πουλολόγου μένει ὁ μόνος ἰστορημένος, καθὼς καὶ παραπάνου σημειώσαμε.

6. Κώντικας Ψ—IV—22 τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Ἑσκουριάλ. Ἡ περιγραφή τοῦ Κώντικα ἀπὸ τὸν Em. Miller δὲ μᾶς δίνει τὴν πληροφορίαν πὺς περιέχει καὶ τὸν Πουλολόγο. Τὸ πρᾶμα μαθεύτηκε ἀπὸ ἄρθρο τοῦ κ. R. Wüneh πού ἔχει τίτλο «Zur Escorial—Handschrift Ψ—IV—22» καὶ δημοσιεύτηκε ἐντὶ τῆς Byzantinische Zeitschrift (Τόμ. VI. 1897, σ. 158—163). Περισσότερες πληροφορίες γιὰ τὴν ἐκτασὴν τοῦ Πουλολόγου αὐτοῦ τοῦ κώντικα ἔχουμε ἀπὸ δύο δημοσιεύματα τοῦ κ. Krumbacher: Das mittell-griechische Fischonch (Separent—Abdruck aus den Sitzungsberichten der philos.—philol. und der histor. Klasse der Kgl. Bayer. Academie der Wissenschaften 1903 Heft III). Στὸ Μόναχο 1903 σ. 346 κ. εἰ. καὶ Krumbacher: Eine neue Heundschrift des Digenis Acritas (Separat—Abdruck aus den Sitzungsberichten der philos.—philol. und histor. Klasse der Kgl. Bayer. Academie der Wissenschaften 1904 Heft II) Στὸ Μόναχο 1904, σ. 313 κ. εἰ.

Ἀπ' ὅλα τὰ παραπάνου κωντικά πολὺ θὰ ἤθελα καὶ ὀνειρεύουμαι μιὰ κριτικὴν ἐκδοσὴν ὅλων τῶν παραλλαγῶν τοῦ Πουλολόγου. Τότες θὰ μὴν μπορούμε νὰ ἰδοῦμε κίελας τίς διαφορὰς διατύψεις πού ἔλαβε μὲ τὰ χρόνια καὶ μὲ τοὺς καιροὺς τὸ ποίημα καὶ θὰ παρακολουθήσουμε συγκριτικὰ τὸ γλωσσικὸν τοῦ ξετύλιγμα. Τότες πάλι θὰ φανῇ πέρα καὶ πέρα καθαρὰ καὶ ὠρισμένη ὅλη ἡ ἀξία πού ἔχει ἡ παραλλαγὴ τοῦ Ἀθηνιώτικου κώντικα. Μὰ καὶ ἀπ' ὅσα διδόμενα τώρα ἔχω δὲ δυσκολεύομαι καθόλου νὰ διαλαλήσω πὺς ἐντὶ τῆς ὀνειρεμένη μου ἐκδόσεως ὅλων τῶν παραλλαγῶν ὁλωσδιόλου τρανὴ καὶ πίστημη θέσθι θὲ ν᾿ ἔχῃ καὶ ἡ Ἀθηνιώτικη παραλλαγή.

ΝΙΚΟΣ Α. ΒΕΗΣ

νηθοῦν ἥρωι στὸν τόπο τῆς ἃ δὲν ἔρθη πίσω ξανά ἐντὶ γεννήτρα νεροσυρμῇ τοῦ Εὐρώτα νὰ καθαριστῇ ἀπὸ τὴν παράβωλὴν τῆς ἀποστασίας. Ἐχουμε νὰ πούμε κίελας πὺς θὰ φανερωθῇ στὰ χρόνια μας Σπαρτιάτισσα πάλι καὶ πὺς θὰ γεννήσῃ τὸ παλληκάρι πού θὰ λευτερώσῃ τὴν Ρωμιοσύνην.

Ἐβῆξε λίγο. — Αὐτὰ λέει τὸ παραμῦθι. Μὰ ὅσο καὶ ἂν εἶναι ἀπόκοσμη φαντασίαν, πάλι θαρρῶ πὺς κάποιον νύημα κρυφὸ σαλεύει μὲς τὰ παράξενα τοῦτα λόγια. Δὲν πιστεύω τὰ γητέματα, μὰ καταλαβαίνω τίς παραβολὰς.

— Μπορεῖ ν᾿ ἔχῃ δικίον τοῦ λόγου σου. Ὡς τόσο ἐγὼ πιστεύω αὐτὰ πού χτὲς βράδυ ἐντὶ τῆς βρύσης μου ἔλεγε ἡ κερά Λασκαροῦ. Τὰ μαγικά φταίνει. Κάποιον τελώνιον ρημαζέει τὴν χώρα μας. Μερικοὶ μάλιστα τὸ εἶδαν ἐντὶ τῆς σουρουπώμας νὰ κοντοχρεῖται σὺν πρᾶσιν φλόγα ἐντὶ τῆς λαγκάδας καὶ ἄλλοι πάλι ἀκούσαν ἐντὶ τῆς μωροῦ φωνῆς στοὺς καλαμιῶνες κάτω τὴν ὥρα πού κοιμάται τὸ νερό. Μὰ καθὼς τρέχανε καὶ, ξαφνίστηκαν ἀπὸ ἕνα σμερδὸν ζαχάρι πού πιλαλοῦσε μὲ κρεμασμένη γλώσσα. Καὶ ὁ γέρο Σταθης, ὁ δάσκαλος, μᾶς τὸ μολόγησε πὺς τὴν βραδιά πού γύριζε ἀπὸ τὸ πανηγύρι τῆς Παναγίας τῆς Καφοδεματούσας τόνε κυνήγησε ἐντὶ τῆς ἰσώμας τοῦ κάμπου ἕνα μι-

25 ΤΟΥ ΜΑΡΤΗ ΤΟΥ 1898

(Ποίημα ἀνέκδοτον τοῦ Γιάννη Καμπύση)

Στὰ χέρια μου θὰ πάρω σμήλη,
Κάμειτε τόπο στὸν Τεχνίτη...
Μὲς στὸ σιενὸ μου σπῖτι
Θὰ σᾶς σφίξω, ὦ χίλιοι ἤλιοι !...

Γλυκύτατο μου ὄνειρο Κρήτη,
Ποῖο φίλιν ἀπὸ ποιά χεῖλη
Τὴ λάμψη σου νὰ σοῦ προδώσει ὀφείλει;
Κ' ἐγὼ ἀρπάξω τὸ δυναμίτη

Σὰν ὄνειρο μου σβένει...
Ἀναρχικὸς ξυπνῶ καὶ ἀπὸ τὰ σιγήδια
Τρομερὸς πόθος ἀνεβαίνει

Νὰν τὰ σπάσω ὅλα καὶ τὸ σπῖτι μου μαζί...
Ἀχ, ἕνας κεραβὸς ἀπ' τὴν Ἀλήθεια
Σκοτώνει μέσα μου ὅ,τι ζεῖ !..

ΓΙΑΝΝΗΣ Α. ΚΑΜΠΥΣΗΣ

ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟΝ ΕΡΜΟΝΑ

Κάνοντάς μου ὁ Ἑρμόνας τὴν τιμὴν νὰ μιλήσῃ γιὰ τὸ καινούριο βιβλίον μου καταπνέεται — γενικεύοντας πάντα κατὰ τὴν ἀγαπημένη συνήθειάν του τὰ θέματα — τὸ μεγάλο τὸ ζήτημα τῆς ἐπιδράσεως τῆς φυλῆς ἐντὶ τὴν φιλολογοίαν. Ἐμαστέ, λέει, Ἀνατολίτες καὶ ἡ φιλολογία μᾶς ἔχει ὅλη τὴν κούραση, τὴν ἀνελπισίαν τῆς σάπιλας τῶν πεθαμένων πολιτισμῶν καὶ τὴν σάπιασιν ὁρμητικῶν πού περᾶσαν ἀπὸ πάγωμας δίχως τὴν λευτέρην καὶ γερὴν κείνην ἀντίληψιν τῆς ζωῆς πού δίνει τὸ γερὸ κορμὶ καὶ ὁ λευτερωμένος ἀπὸ πρόληψιν νοῦς. Τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτὰ βραβεύει βαθεῖα ἐντὶ τὸ βιβλίον μου ὅπως καὶ ἐντὶ τὸ βιβλίον Ρωμαϊκοῦ. Καὶ σὰ νὰ θλίβεται γιὰ τοῦτο ἂν καὶ ἀναγνωρίζῃ τὴν εἰλικρίνειαν τοῦ ἔργου.

Ἡ ἐπιδράσις τῆς φυλῆς ἐντὶ τὴν καθέτι εἶναι πᾶς ἀλήθεια ἀναγνωρισμένη ὅπως καὶ ἡ φιλολογία, καὶ ἡ δική μας σφραγίζεται ἀπὸ τὴν φυλὴν οἱ παλιὲς ὁρμητικὲς μὲ τίς πλάνες τους, οἱ παλιοὶ πολιτισμοὶ ζυμώθηκαν βέβαια μὲ τὸ αἷμα μας. Πολὺ περισσότερο μάλιστα ἀπὸ ἄλλους λαοὺς ἐμεῖς δοκιμάζουμε τὴν ἐπιδράσιν τῆς ἱστορίας, τοῦ παρελθόντος. Κατὰ πρῶτον μὲς βραβεύει καὶ θὰ μᾶς βραβεύῃ ἴσως τελειωτικῶς. Καὶ ὁ Γκαίτε μὲ τὸ μυστηριώδικον κείμενον, τὸ περίφημον Griechenlands seihsal αὐτὸ ἴσως θὰ ἐνοουῖτε. Μὰ δὲ συμφωνῶ πᾶς ἐντὶ τὸ συμπέρασμα τοῦ Ἑρμόνα. Ὁ Ἑρμόνας βραβεύει γιὰ ἐλάττωμα τοῦ βιβλίου μου, ἐλάττωμα ριζικόν. ὅτι τὰ πρόσωπα μου φαίνονται κουρασμένα ἀπὸ τὴν ζωὴν, ἀνίκανα νὰ ζήσουν τὴν μεγάλην ζωὴν πού δὲ γνωρίζει ἐμπόδια,

πού ξέρετε νὰ χαίρεται καὶ νὰ παλαίῃ νυχτοήμερα καὶ ὅχι νὰ παραπονιέται καὶ νὰ ποταβιάται ἀνελεπὴν σὲ καμιά γωνίαν.

Δὲν καταλαβαίνω ὡς τόσο γιὰ τὸ αὐτὸ μπορεῖ νᾶναι ἐλάττωμα ἐνός βιβλίου. Δὲν εἶναι λεύτερος καθεὶ συγγραφέας νὰ παίρῃ τὰ θέματα τοῦ ἀπὸ κάθε φάσεως τῆς ζωῆς, καλὴ ἢ κακὴ; Μόνον ἡ χρεὰ καὶ ἡ νίκη πρέπει νὰ μᾶς ἐμπνέει καὶ ὅχι ἡ λύπη; Ὅπως ὁ πᾶρχνος συγγραφεὺς πού νοιώθουν τὴν ζωὴν ἀπὸ τὴν καλὴν τῆς ἐστὶ ἄλλοι τὴν νοιώθουν ἀπὸ τὴν ἀνάποδον. Καὶ ὅχι μόνον συγγραφεὺς ἀπλοὶ χρωστοῦν τὴν δόξαν τους ἐντὶ τὴν τέτοιαν ἀντίληψιν τῆς ζωῆς, μὰ καὶ φιλολογοὶς ὁλοκαίριος χαρακτηρίζονται ἀπὸ μιὰ βαθεῖαν συμπάθειαν ἀποκλειστικὴν πρὸς τοὺς πονεμένους καὶ τοὺς δυστυχισμένους χωρὶς αὐτὸ νὰ τίς ἐμποδίζῃ νὰ εἶναι περὶ φημες. Παράδειγμα ἡ Ἑβραϊκὴ φιλολογία μὲ τοὺς προφῆτας, καὶ ἀπὸ τίς νεώτερες ἡ Ρούσικη βαθύτατα ἐπηρεασμένη ἀπὸ τὴν ἀθλιότητα τῆς σύγχρονης ζωῆς. Ὁ συγγραφεὺς δὲν εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ παίρῃ ἀπὸ ὠρισμένη πηγὴν. Φτάνει ἐντὶ τὴν τέχνην τοῦ ὁδηγήτρα νᾶν τὴν Ἀλήθειαν πρὸς ὅσα ἀληθινὰ, ἰδέες στέριες, τέχνην ξελαγαρισμένην, νὰ τί πρέπει νὰ κυνηγᾷ ὁ ἀληθινὸς τεχνίτης. Τώρα ἂν ἀπὸ ἰδιοσυγκρασίας ἢ ἀπὸ ὠρισμένο κύκλον μελετῶν ξεπέσῃ ἐντὶ τὴν ἀπογοήτευσιν, αὐτὸ μόνον ὡς ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ τὸν βλάψῃ ἐντὶ τὴν ἀγῶνα τῆς ζωῆς, ἡ τέχνην τοῦ δὲν ἔχει τίποτις νὰ ζημιωθῇ, σώνει νὰ βραβεύεται αὐτὴ ἡ τέχνη.

Ἐπειτα ὅσο γιὰ μένα, ὅπως καὶ γιὰ κάθε νέον συγγραφέα, κάθε τέτοιον κρίση εἶναι ἀκόμα πρόωρη. Πῶς τὴν νοιώθω ἐγὼ τὴν ζωὴν αὐτὴν θὰ φανῇ ὅχι μόνον ἀπὸ τὸ πρῶτον μου βιβλίον μὰ ἀπὸ τὸ σύνολον. ἂν τὸ καταφέρω νὰ δημιουργήσω καποῖον σύνολον ὅπως τὸ λογαριάζουμε. Τὰ γράφω αὐτὰ ὅχι γιὰ νὰ διαφεντέψω τὸ ἔργον μου. Κάθε ἄλλο παρὰ εὐχαριστήμενος εἶμαι ὡς τὴν ὥρα ἀπὸ τὸν ἑαυτόν μου. «Πλατεῖα τοῦ ὀνείρου μας ἡ γῆ» λέει ὁ Παλαμάς. Ὅπως τὸ γράφω καὶ ἐντὶ τὸν πρόλογον, νοιώθω καλὰ πὺς εἶμαστέ ἀκόμα ἐντὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ μεγάλου δρόμου πού ἔχουμε νὰ τραβήξουμε. Ὅτε μ' ἐνθουσιάζουν οἱ ἔπαινοι ἢ θέλετε μάλιστα καὶ μὲ στενοχωροῦνε, σὰ νὰ μὴν στενεύουν τὸν ὁρίζοντα, γιὰ τὴν ἃ δὲν καταφεύρα τουλάχιστον τίποτις ἄλλο μὲ τὰ διαβάσματα μου μὰ ἐνοουῖται πὺς γιὰ νὰ γίνῃ κανεὶς συγγραφεὺς δὲ φτάνει — ἀλλοῖμονο — νὰ τοῦ κολλήσουν τὴν σχετικὴν ἐτικέταν οἱ Ἀθηναῖκες ἐφημερίδες μὲ χρειάζονται δύο ἄλλα πράγματα, τάλέντο καὶ δουλειά, δουλειά, καὶ ὅχι αὐτοσχεδίασματα. Τὴ στιγμὴν πού θὰ πεισθῶ πὺς μὴν λείπει τὸ ἕνα ἀπὸ τὰ δύο θὰ σπᾶσω τὴν πέννα. Ὡς τότε θὰ ἐξακολουθῶ τὴν δουλειάν πού εἶναι καὶ ἡ μόνον μου ἀπολαψὴ ἐντὶ τὴν ἐρημίαν μου. Καὶ θὰ μὴν εἶναι πάντα μιὰ εὐχαρίστησις ὅταν μὴν δίνεται ἡ εὐκαιρία νὰ συζητῶ μὲ νέον τότε μελετημένο καὶ στοχαστικόν ἂν τὸν Ἑρμόνα.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ

κρὸ παιδί, κόκκινον σὰν τὴν φωτιά, μὲ μάτια κατσούλας. Μὰ κείνος ἀμέσως ἄρχισε νὰ λήν διαβαστικά καὶ χάθηκε ἀπὸ κοντὰ τοῦ τὸ σμερδάκι.

Στάθηκε γιὰ νὰ πάρῃ ἕνα σκαμνὶ νὰ κάτῃ καὶ ὕστερα ἐξακολούθησε :

Ἡ κερά Λασκαροῦ πῆγε νὰ ρωτήσῃ τὸν καλόγερον τοῦ Ἀη Λιᾶ — καὶ αὐτὸς εἶναι ἄγιος πού ζοῦσε καὶ πρὶν ἀπὸ τὸ Χριστό — καὶ τῆς εἶπε ἡ χάρις τοῦ πὺς δὲ θὰ σωθῇ ὁ τόπος ὅσο δὲν τὸ ξεκοιλιάσῃ τὸ τελώνιον μαῦρον ἀστεράτο αὐτό.

— Λόγια τῆς ρούγας, κερά μου, καὶ μὴ συνάριζεσαι τίς μαντολογίαις. Εἶδες ποτὲ σου τὸ χαμοδράκι; Ἀκούεις τὸ μεσημέρι νὰ τραγουδοῦν τ' ἀγερικά; Τὴν ὁμορφόμαλλην νεραϊδοπούλαν τὴν ἀντίκρυσσε ἐντὶ τὸ κεφαλάρι καὶ ἐντὶ τὴν πατουλιά; Γυναῖκες ἄγνωρες βρῆκε ὁ ἀγριόγατος τοῦ Ἀη Λιᾶ νὰ ξεμυαλίσῃ. Παραμύθια σου λέω.

— Κύρ Γρηγόρη, ζωτάριον εἶναι τὸ κακό. Καὶ γιὰ νὰ σοῦ μιλήσῃ γιὰ κείνον πού δὲ μιλοῦμε ποτὲς — πὺς γίνεται ἡ κόρη μας ἡ Ἑλένη — ἄχ ! ἡ ἔρημν — νὰ σηκωθῇ νὰ πᾶ νὰ γίνῃ ἀγαπητικὴ καὶ κρεββατοδουλεύτρα τοῦ ἀποκορωμένου τοῦ Μισέρ Τζεφρέ; Πὺς ἀλλιώτικα παρὰ μὲ μάγια; Σοῦ λέω πὺς δαιμονικά ἔχουνε βάλει τὸ χέρι τους καὶ ἃ δὲ

βρεθῇ τρόπος νὰ τὰ διώξουμε θὰ μᾶς ξεκληρίσουν ἐντὶ τὸν σῶμα.

— Ἀκρά καιροῦ, θεοῦ κατὰρα ! — καὶ βαθιαναστέναξε ὁ γέρος.

Σωπάσανε. Οἱ μέλισσες βουίζανε χρυσοπετώνοντας ἐντὶ τὴν αὐλήν. Μὰ σὺν ἄλλῃ τῶρα βουὴ ἄρχισε νὰ μπουκάρῃ φουσκώνοντας ἀπὸ τὴν ἀκρὴν πέρα τῆς στενῆς ρούγας πού περνοῦσε ἐντὶ τὴν ἐκκλησίαν μπροστά. Φωνὲς ἀνθρώπων πού βιάζονταν φοβισμένοι, στριγγιές γυναικῶν, παιδιῶν κάκονα, σούσουρο καὶ χλαλοή. Κεφάλια σαστισμένα σκύφταν ἀπὸ τὰ παραθύρια καὶ ἕνα κύμα ἀνθρώπων ξεχείλιζε ὁλοένα ἐντὶ τὰ κατώφλια τῶν σπιτιῶν.

— Ἄλλο πάλι κακὸ μᾶς ἔρχεται, μουρμούρισε ἡ παπαδιά καὶ βγήκε ὅζω ἐντὶ τὴν χυγιάτῃ νὰ δῇ.

Τ' ἀνθρωπομάζεμα εἶχε τώρα ποδίσει ὅζω ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἔπειτα μὲ μίαν ξεσπασε πλημμυρίζοντας τὴν αὐλήν.

— Καλὴ δὴ μᾶς κουβαλήθηκαν, ξεφώνισε ἡ κυρὰ Περμάχω καὶ σέρνοντας τὸν παπὰ μαζί τῆς κατέβηκε νὰ μᾶς.

— Στὴν ὁδηγήτρα, τὴν θεοφύλαχτη Δέσποινα, φωνὲς ἀκούγονταν.

Μέσα ἐντὶ τὸν πλῆθος ξεχώριζε ἀναμειγνυσμένη μιὰ